

MUJBA MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

DOMÈNECH I MONTANER/BCN
GUIA D'HISTÒRIA URBANA

Ajuntament de Barcelona

MUJBA MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

Museu d'Història de Barcelona
Plaça del Rei, s/n
08002 Barcelona
informaciomujba@bcn.cat
tel. 93 256 21 22

barcelona.cat/museuhistoria
facebook.com/barcelonaicultura
twitter.com/bcnultura

GUIES D'HISTÒRIA URBANA DEL MUJBA:

1. BARRINO/BCN
2. GAUDI/BCN
3. DIAGONAL/BCN
4. PARCS/BCN
5. GÒTIC/BCN
6. AIGUA/BCN
7. BARRAQUES/BCN
8. DEFENSA 1936-39/BCN
9. ORIENT/BCN
10. SEAT 1950-65/BCN
11. POBLENOU/BCN
12. TEATRES/BCN
13. COOPERATIVES 1842-1939/BCN
14. INDIANS 1736-1847/BCN
15. RERAGUARDA/BCN
16. ROMÀNIC S. XI-XIII/BCN
17. CALL/BCN
18. BALCONADA/BCN
19. INDIANS 1835-1888/BCN
20. MACOSA/BCN
21. JIGUERRAMUNDIAL 1939-1945/BCN
22. LA MAQUINISTA/BCN
23. PUIG I CADAFALCH/BCN
24. SEXUALITATS S. XX/BCN
25. AIGUA KM ZERO/BCN
26. AUTOMÒBIL/BCN
27. FABRA I COATS/BCN
28. REVOLUCIÓ LIBERAL/BCN 1820-1843
29. SANT MARTÍ/BCN
30. LLUITES SOCIALS 1917-1919/BCN
31. ESCOLA PÚBLICA/BCN 1900-1970
32. MERDA URBANA/BCN

© de l'edició: MUJBA, 2021	1a edició: desembre 2022
AUTORIA	Enric Granell i Antoni Ramon
DOCUMENTACIÓ CARTOGRÀFICA	Matters
COORDINACIÓ EDITORIAL	Marta Iglesias i Ana Shelly
FOTOGRAFIA	Arxius Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (AHCOC), Institut Amatller d'Art Hispànic (IAAH), Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya (IEFC).
DISSENY I MAQUETACIÓ	Corvina i Turbot

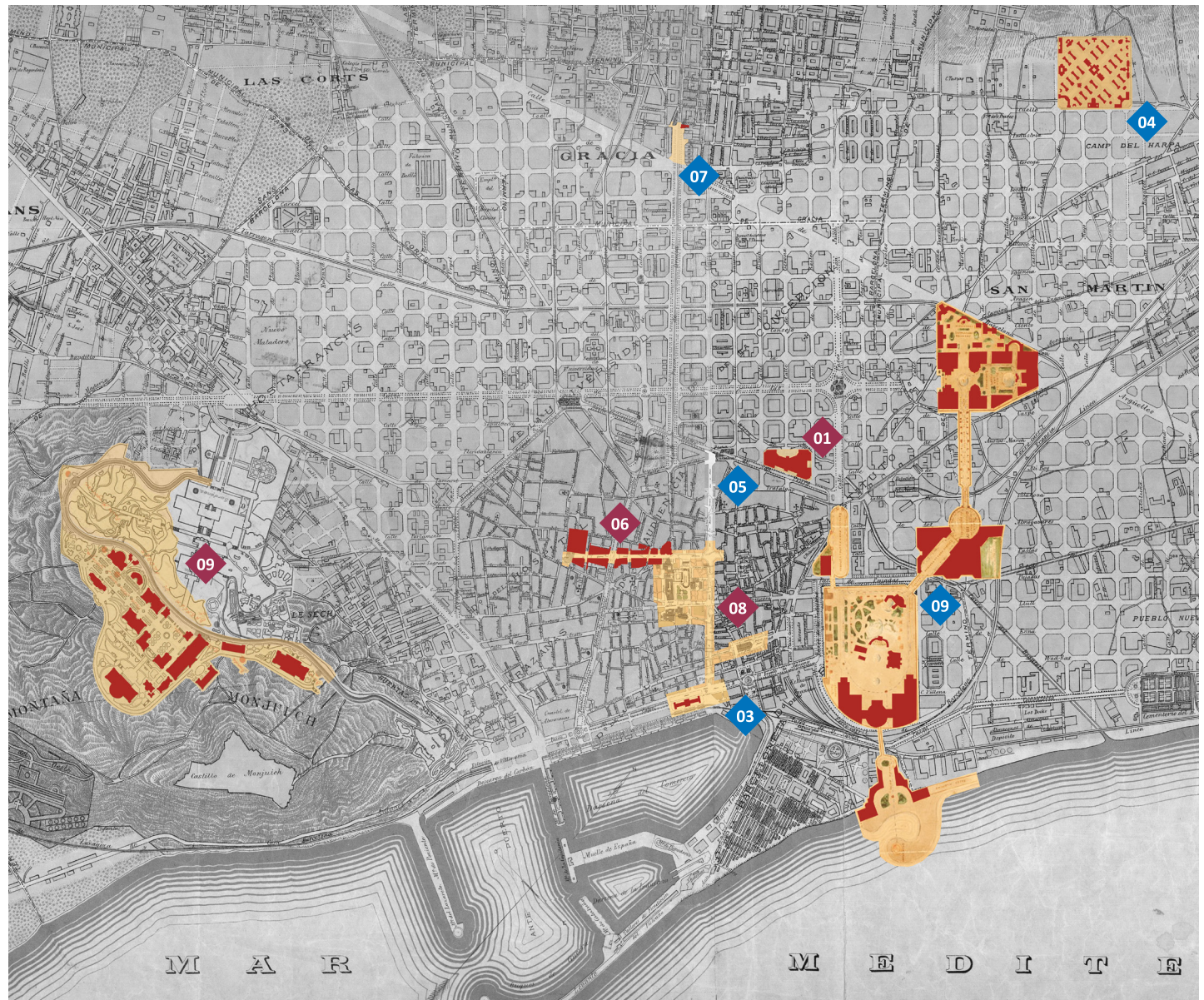
el Periódico ara.cat

LLUÍS DOMÈNECH I MONTANER I BARCELONA

Sense una teoria general sobre la ciutat, són les actuacions, tant si es tracta d'edificis aïllats com de projectes de conjunt de l'arquitecte, les que ens permeten d'entendre com per Domènec i Montaner l'arquitectura a ciutat són el mateix: entén l'una i l'altra com un tot. Així ho testimonia la seva obra a Barcelona, es dugué a terme o no.

El treball de Domènec i Montaner és polifacètic. A més de l'arquitectura, la seva activitat comprèn la recerca històrica, el món editorial, l'ensenyament i també l'acció política. En el nucli d'aquesta diversitat d'interessos, però, hi ha l'arquitectura; una arquitectura que té com a constant una determinada idea de monumentalitat, siguin projectes per a habitatges particulars o bé grans edificis públics com ara hotels, restaurants, sales de concerts, universitats o hospitals.

Lluís Domènec i Montaner va aconseguir la titulació l'any 1874 i va començar l'activitat professional els anys de desplegament de l'eixample projectat per Cerdà. Un exemple que no únicament representa una ampliació de la ciutat de l'època, sinó que també vol intervenir en el nucli antic, com a part indestruïble de la nova ciutat. És en aquest context que hem d'entendre l'interès tant per intervenir en la ciutat nova com per reformar la Barcelona antiga.

Els projectes urbans de Domènec i Montaner per a Barcelona.

◆ PROJECTES REALITZATS ◆ PROJECTES NO REALITZATS

L'arc cronològic que inclou aquesta guia arrenca l'any 1877 amb el projecte de les institucions provincials, continua amb l'article «Reforma de Barcelona», publicat a *La Renaixensa* l'any 1879, passa per l'important capítol de l'encàrrec del projecte d'una secció que conté «la Reforma», la futura Via Laietana, i conclou amb els estudis preparatoris per a l'Exposició Internacional de 1929, en la qual Domènec ja no va participar atès que va morir l'any 1923.

Així doncs, aquesta guia ha de permetre que entenguem com la seva arquitectura redibuixa, reforma i refa la ciutat antiga i rellegeix l'eixample de Cerdà, introduint-hi varietat i limitant l'avanç de la monòtona quadrícula. El tret principal de l'urbanisme de Domènec i Montaner i de la seva generació era embellir Barcelona monumentalitzant-la. Per als arquitectes que anomenem modernistes calia introduir varietat i obertura de perspectives a la ciutat, segons unes directrius en part acadèmiques de l'escola de Beaux-Arts, en part pintoresques de l'art cívic europeu de Camillo Sitte i de la seva escola.

El plànol que presentem en aquesta cara de la guia recull tots aquells projectes, tant si es van dur a terme com no, que van incidir o haurien d'haver incidit en la forma urbana de Barcelona. És un plànol ideal en el sentit que Domènec no el pensava aplicar, i aplega un conjunt de propostes que havien de definir una mena de Barcelona «anàloga», segons la terminologia de l'arquitecte i teòric Aldo Rossi; és a dir, una Barcelona imaginada per l'arquitecte que en part existia, i en part havien inventat els somnis ciutadans al llarg dels temps.

03 1888. L'HOTEL INTERNACIONAL A L'EXPOSICIÓ UNIVERSAL

En el marc de l'Exposició Universal de 1888, l'Hotel Internacional, amb dos-cents metres de llargada, donava una façana monumental al recorregut d'accés al recinte del certamen que començava a la part baixa de la Rambla on hi ha el monument de Colom. L'edifici feia possible que s'hi construís un passeig, perquè en delimitava el traçat entre la seva façana i la de la ciutat històrica. L'hotel era en si mateix una ciutat, amb una plaça central i els corredors com a carrers que portaven fins als espais comuns on s'allotjaven els hostes. L'epopeia de la construcció de l'Hotel Internacional destacada per la historiografia ha enfosquit el paper —efímer, és cert, perquè l'edifici es va enderrocar poc després d'acabat el certamen— que l'Hotel Internacional tingué tant per a la ciutat com per a la carrera de l'arquitecte.

L'Hotel Internacional a l'Exposició Universal de Barcelona de 1888. AHCOC

04 1901. L'HOSPITAL DE SANT PAU, LA «CIUTAT ALTRA» I 1905. EL PLA JAUSSÉLY

El 19 de juny de 1901 Domènec i Montaner rep l'encàrrec del nou hospital de la Santa Creu. La decisió va causar certa polèmica. S'havien presentat tres projectes al concurs d'arquitectura. El jurat d'arquitectes va donar com a guanyador el de Josep Domènec i Estapà, que optava per un hospital compacte. Per contra, el jurat de metges els va refusar tots tres per problemes d'higiene i, a partir de les seves indicacions, la institució va cercar un altre solar prou ample on es va construir el projecte de Lluís Domènec i Montaner.

A l'hospital de Sant Pau, tot i haver-se d'adaptar a l'espai delimitat per quatre illes Cerdà, Domènec i Montaner desenvolupa una «ciutat altra», una mena de ciutat jardí que oferia una

alternativa a la ciutat existent. Era un espai ordenat amb uns eixos i unes directrius propis, establerts amb criteris medicocientífics. La higiene moderna inspirava un model d'hospital bastit amb pavellons, ben orientats i ventilats, envoltats de verdor i banyats pel sol, sobre una rasant, que es comunicaven subterràniament formant una xarxa funcional de passadissos. L'hospital de Sant Pau és una ciutat dins la ciutat. Quan l'any 1905 Léon Jaussely guanya el concurs del Pla d'enllaços de Barcelona i en revisa la proposta inicial, perllonga l'eix de l'hospital fins a convertir-lo en una de les noves avingudes de la ciutat, de manera que s'acaben unint l'hospital de Sant Pau i el temple de la Sagrada Família.

Perspectiva aèria de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, 1902. AHCOC

05 1904. EL PALAU DE LA MÚSICA AL COR DE LA CIUTAT ANTIGA

Malgrat que no ho semblés, el Palau de la Música Catalana no es pot desvincular de les raons urbanístiques. La seu de l'Orfeó Català no se situa a la ciutat nova, sinó a l'antiga, segurament perquè era on vivia

la massa social de l'entitat. El Palau era a prop de la futura Via Laietana. Enmig de carrers estrets i amb un solar molt condicionat per l'entorn, Domènec i Montaner basteix el Palau donant l'esquena a la via nova,

per defugir-ne el traçat rectilini i impersonal. Tal com esdevindrà una constant amb el temps, les dues façanes de l'edifici no s'articulen pas com un plec, sinó com una torre de cantonada,

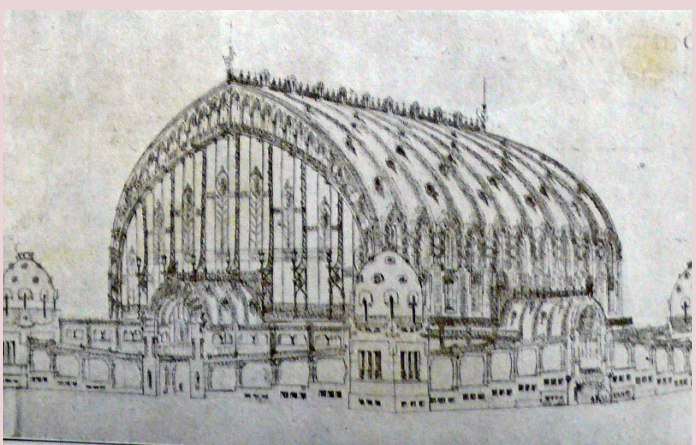

El Palau de la Música Catalana. Fotografia d'Alessandro Merietti. IEFC

06 1905. EL PROJECTE DE LA VIA PERE EL GRAN

Amb el projecte de la via Pere el Gran, que no es va dur a terme, Domènec i Montaner va donar forma a un fragment del Pla Cerdà previst per a la Via C. El canvi de nom no deixa de ser significatiu. D'una denominació abstracta, el 1860, se'n passa a una altra que vol prendre com a base el passat històric i revitalitzar-lo. Combinant les experiències d'altres intervencions a la ciutat històrica de les grans capitals europees, com ara els bulevards de París i la Ringstrasse de Viena, Domènec i Montaner, just quan Léon Jaussely va guanyar el concurs

del Pla d'enllaços, va refer la imatge d'aquesta part de la ciutat amb la seva arquitectura. Per aconseguir l'objectiu, primer calia enderrocar i conservar, només, els monuments històrics consolidats, entre els quals no es tenia en compte més que el patrimoni religiós; de manera que es mestyenien altres monuments o l'antic hospital de la Boqueria o l'antic hospital de la Santa Creu. A continuació calia seguir els programes nous de la ciutat moderna i edificar-hi les galeries comercials, els magatzems, un teatre i un mercat de ferro i de vidre.

Projecte de Mercat Central a la via Pere el Gran, 1905. IAAH

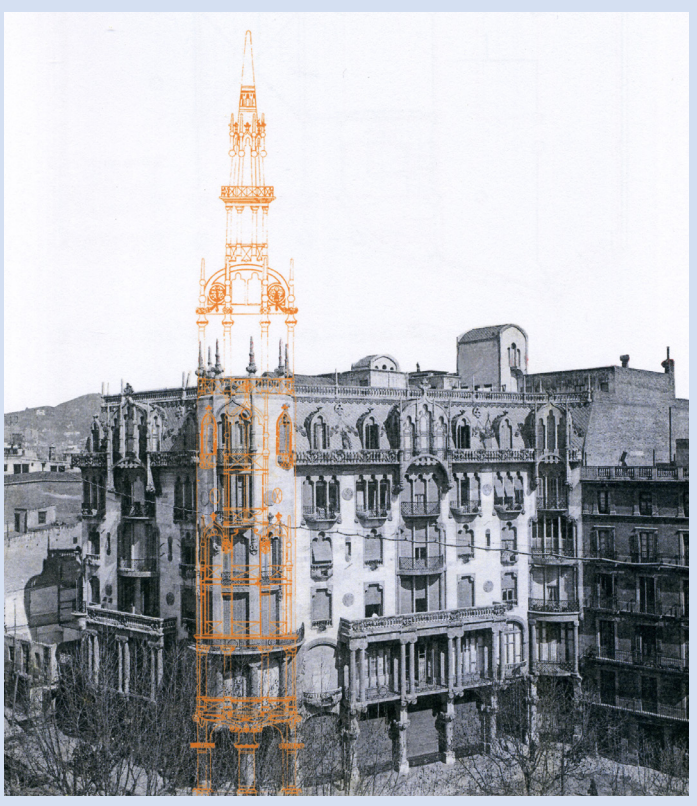
07 1908. LA CASA FUSTER I LA MONUMENTALITZACIÓ DE LA CASA DE VEÏNS

La manera d'entendre l'arquitectura i el paper que té en la configuració urbana s'evidencia també en els projectes de les cases de veïns. Ja no són meres construccions anònimes, sinó que es vesteixen de valors monumentals. Pels detalls, la composició i la imatge general de l'edifici, les cases de Domènec, com les dels arquitectes moder-

nistes contemporanis, cerquen de singularitzar-se en la trama homogènia de Cerdà. En aquest apartat cal destacar la Casa Lleó Morera (1903), que resol el problema de la cantonada amb un ampli ventall de finestres de formes diverses, tribunes, balcons i templets que modelen la cantonada dissolent-ne l'aresta. La solució més espectacular, però,

és el projecte de la Casa Fuster, una torre rematada amb una agulla que, si s'hagués construït segons el projecte original de

l'arquitecte, hauria actuat com a veritable fons en perspectiva del passeig de Gràcia.

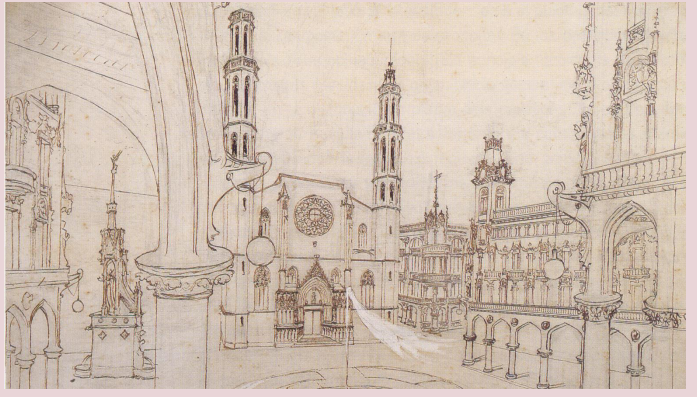

Restitució del projecte original de la Casa Fuster, 1908. Autor: Enric Granell

08 1914. TREBALLS D'ARTICULACIÓ DE LA GRAN VIA LAIETANA AMB ELS CARRERS ANTICS

L'any 1907 Pere Falqués actualitzà el traçat de la Via A del Pla Cerdà. Quan es van començar els enderrocs per obrir-la, i a causa de les protestes generalitzades en contra, l'Ajuntament va encarregar a Lluís Domènec i Montaner, Josep Puig i Cadafalch i Ferran Romeu i Ribot un projecte per articular la via nova amb el teixit històric. En aquest marc Domènec i Montaner tenia assignada la secció primera, que comprenia de la plaça d'Antonio López a la plaça de l'Àngel. El traçat que proposa obre una xarxa de passadges que permeten d'aprofitar més el sòl i hi incorpora tres places. Una, la plaça de l'Àngel, se situa simètricament sobre l'eix de la Via Laietana i és envoltada per les seus de la Biblioteca de Catalunya i de l'Acadèmia de Bones Lletres. Una altra, anomenada Square Vilanova, que intervé en l'antic Palau Requesens i obre la perspectiva vers

Maria del Mar. En el projecte, l'entrada a la via Laietana de la banda de mar es reforça amb una plaça institucional on, al marge de l'edifici de correus, hi ha la Biblioteca de la Cambra de Comerç nova, amb un pati central rodó, i l'Escola de Nàutica.

Plaça de Santa Maria del Mar. AHCOC

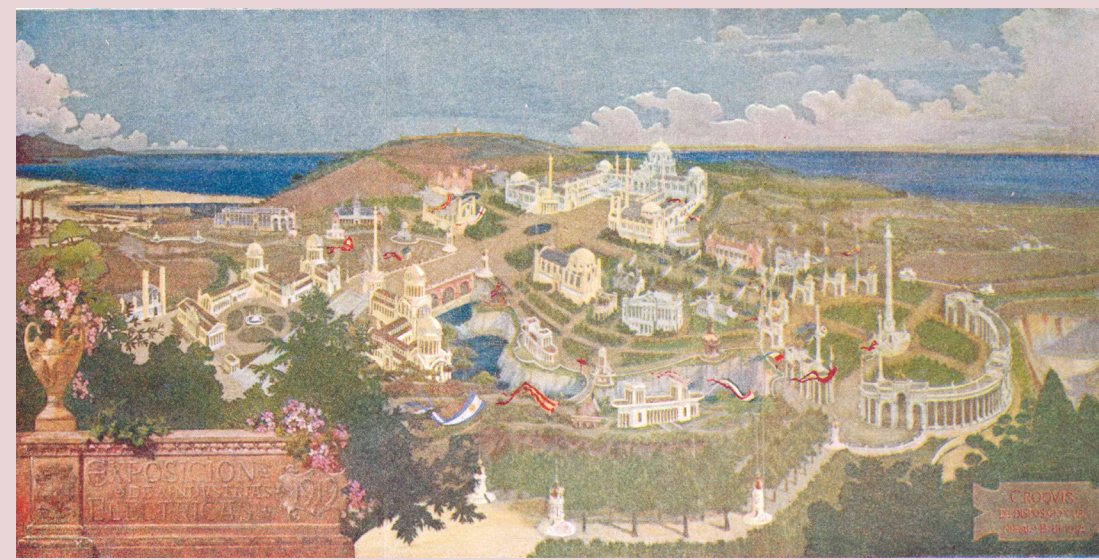

Square Vilanova i carrer de la Muralla Romana. AHCOC

09 1915-1917. L'EXPOSICIÓ INTERNACIONAL D'INDÚSTRIES ELÈCTRIQUES I LES SEVES APLICACIONS I GENERAL ESPANYOLA

Quan es va acabar l'Exposició Universal de 1888, pensant que un esdeveniment com aquest era un motor de desenvolupament, diverses iniciatives cercaren de repetir l'experiència. L'any 1913 un conjunt d'institucions, entre les quals figuraven la Monarquia i el Govern d'Espanya, la Diputació Provincial i l'Ajuntament de la ciutat fan la proposta de celebrar, l'any 1915, l'Exposició Internacional d'Indústries Elèctriques i les seves Aplicacions. Una comissió de treball presidida per Domènec i Montaner, amb Josep Puig i Cadafalch com a vicepresident, va establir el pla director de la mostra. Sense saber com havia de ser l'arquitectura dels palaus i dels pavellons, que no es va arribar a dibuixar, l'esquema compostiu del projecte seguia les directrius de les exposicions internacionals d'influència acadèmica que tenien com a origen l'Exposició Colombina Mundial de Chicago de 1893.

L'àrea triada aprofitava l'espai ocupat pel certamen anterior i l'eixample en dues direccions: una cap a l'Arc del Triomf, on es va projectar un estadi per a festes i esports a la manera d'un circ romà, i l'altra va prendre la direcció de l'avinguda Meridiana. Hi havia un viaducte i un estadi que desembocaven en una plaça amb funció de ròtula, per adaptar-se a la geometria de l'Eixample i, pel carrer Marina, s'arribava fins a un segon recinte que es distribuïa al voltant d'un eix presidit per una font luminosa i una sala de festes. Un tramvia aeri, que s'inspirava en el de la ciutat alemanya de Wuppertal, sobrevolava i relligava les diverses seccions del recinte. Segurament l'extensió del projecte era, a més d'excessiva, incompatible amb el funcionament de la ciutat. Tanmateix, l'esclat de la Primera Guerra Mundial el 1914 va ferir de mort la iniciativa.

Vista general de la secció internacional de l'exposició, amb Manuel Vega i March, 1917, dins *Arquitectura i Construcció 1917*, pàg. 43

De totes maneres, el projecte va continuar viu, en cerca d'un espai i d'un temps nous. Seguint un suggeriment de Manuel Vega i March, sembla que el certamen s'havia d'organitzar en un indret que fos una mena de mirador sobre la Mediterrània. L'opció de Montjuïc va semblar inqüestionable. L'adveniment de la Mancomunitat de Catalunya hi va crear un marc polític favorable i, el juny de 1914, un projecte de llei va declarar oficialment que l'any 1917 se celebraria una exposició doble a Barcelona. Els treballs preliminars per al conjunt del projecte es confiaren a Josep Puig i Cadafalch, que es va ocupar de les diverses seccions. A banda de Puig i Cadafalch, hi van col·laborar Lluís Domènec i Montaner, Josep Amargós, Josep Font, Enric Sagnier, Pere Falqués, Guillem Busquets i Manuel Vega i March. Encara que la data d'inauguració es va endarrerir per motius bèl·lics, el projecte va avançar. Un dibuix signat per Lluís Domènec i Manuel Vega datat l'any 1917, que desenvolupa la

secció de les indústries elèctriques, evidencia les intencions dels arquitectes. Es tracta d'una perspectiva aèria en color, d'una perspectiva blanca, que té com a fons l'horitzó blau del Mediterrani. Els edificis configuren un paisatge classicitzant, amb cúpules, columnates, places el·líptiques, estanyes artificials dins de pedreres abandonades i una profusió de fonts i de columnes monumentals que sorprenen en la trajectòria de Domènec i Montaner. O potser no tant, si veiéssim la sala on es van exposar els projectes fets pels estudiants de Domènec i Montaner al Saló d'Arquitectura de 1916. La biografia de Lluís Domènec i Montaner està estretament vinculada a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, on va entrar quan es va oficialitzar l'any 1875 i que no va abandonar fins al 1919. A més a més, en va ser el director durant quinze anys. Gràcies al seu guiatge, les generacions successives d'alumnes van passar del modernisme a l'academisme.

LLUÍS DOMÈNECH I MONTANER

TREBALLS D'ARQUITECTURA

◆ OBRES EXISTENTS ◆ OBRES DESAPAREGUDES

01. Confiteria del Liceu (1875).
Rambla, 51-59. Intervenció en edificació existent. Ús comercial

02. Casa de pisos de Maria Montaner (1876). Ronda Universitat, 6. Intervenció en edificació existent. Habitatge

03. Editorial Montaner i Simón (1879-1885). Aragó, 255. Edificació d'obra nova. Ús industrial

04. Casa Font i Torras (1881). Sant Pere Mitjà, 4. Edificació d'obra nova. Habitatge

05. Colmado Torra y Sans (1883). Portaferrissa, 1. Intervenció en edificació existent. Ús comercial

06. Cafè-restaurant (1887-1888). Parc de la Ciutadella. Edificació d'obra nova. Equipament

07. Gran Hotel Internacional (1888). Passeig de Colom. Edificació d'obra nova. Edifici residencial col·lectiu

08. Casa de la Ciutat (1888). Plaça Sant Jaume. Intervenció en edificació existent. Equipament

09. Palau Montaner (1889-1893). Mallorca, 278. Edificació d'obra nova. Habitatge

10. Casa Maria Montaner (1890). Balmes, 63. Edificació d'obra nova. Habitatge

11. Casa i taller de Josep Thomas (1895-1898). Mallorca, 291-293. Edificació d'obra nova. Habitatge

12. Farmàcia Duran i España (1896). València, 278. Intervenció en edificació existent. Ús comercial

13. Casa Farreras (1899). Mallorca, 284. Edificació d'obra nova. Habitatge

14. Casa Lamadrid (1902). Girona, 113. Edificació d'obra nova. Habitatge

21. Casa Fuster (1908-1910). Passeig de Gràcia, 132. Edificació d'obra nova. Habitatge

20. Palau de la Música Catalana (1905-1908). Sant Pere Més Alt, 11 / Amadeu Vives, 1. Edificació d'obra nova. Equipament

19. Centre Excursionista de Catalunya (1903). Paradís, 10-12. Intervenció en edificació existent. Equipament

18. Casa Lleó Morera (1903-1905). Passeig de Gràcia, 35. Edificació d'obra nova. Habitatge

17. Casa de l'Ardiaca (1902). Santa Llúcia, 1. Intervenció en edificació existent. Equipament

16. Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau (1902-1903). Sant Antoni M. Claret, 167. Edificació d'obra nova. Equipament

15. Fonda Espanya (1902-1903). Sant Pau, 9. Intervenció en edificació existent. Edifici residencial col·lectiu